

irodalmat a tizenévesekhez és az örökifjakhoz.

Mára a budapesti Vörösmarty Művelődési Ház ad nekik otthont. Itt tartják előadásait, de továbbra is mennek iskolákba, művelődési házakba, misszióként vállalva az értékes kultúra terjesztését a fiatalok számára. Repertoárjukon szerepel még a már említett Rómeó és Júlia mellett Madách Az ember tragédiája, a templomokban játszott Passió magyar versekben (Csík-somlyói Passió), Vörösmarty Csongor és Tündéje, Ghelderode Escorial című műve (a Fekete Lyukban), egy héber kabalista legenda feldolgozása Dybuk címmel és Szophoklész Antigonéja beavató-színházi előadásban.

Legutóbbi bemutatójukat, Szophoklész Oidipus királyát a csapathoz nemrég csatlakozott Gábor Miklós rendezte. Ruszt először engedte át egyre "izmosodó" és Kalocsay Miklós halálával sajnos már meg is fogyatkozott társulatát "kívülről" jött rendezőnek.

A megszokott tér megváltozott kissé. A nézők most is körülülnek a játékteret három oldalról, de a negyedik oldalon magasított dobogó-rendszer jelzi a királyi palotát, mintegy színpadot teremtve. Gábor Miklós nehezen tud szabadulni évtizedes dobogó-színházi múltjától, s talán nem mer bízni színészei erejében és a közönség figyelmében. Pedig nyugodtan tehetné, mert mind a címszerepben szárnyaló Kaszás Géza, mind az egész csapat intenzív játékából "művi" elemek nélkül is világos minden. A "kar" egyedekre bontva a nézők között foglal helyet. Innen vitázik egymásnak is válaszolva, néha egymás szavába vágva Oidipus-szal. Hétköznapi ruhákba öltözött mai emberek ők, olyanok, mint bárki más a közönség soraiban. Oidipus sem mitikus figura, hús-vér ember, közünk való. Csupán egy, a combjára erősített bőrszík és homlokán a széles fekete kendő jelzi különbözőségét, rangját. Az előadás egyik kulcsa, ugyanakkor problematikus pontja is lokaszté alakja. Végre egy rendezés, ahol a valós életkorok megfelelnek a drámának. Vass Éva megjelenése és játéka ezúttal azonban nehezen idomul a Független Színpad dinamikus és közvetlen stílusához. Túl sok jelmez van rajta, túlzottan hangsúlyozódik királynő volta ebben a deszakralizált, öntörvényűen mai előadásban.

Gábor Miklóst a morális tartás érdekelte ebben a műben. Az, hogy mi megy végbe az emberben, ha szembekerül önnön (akár öntudatlanul is) elkövetett bűneivel. Durva aktualizálás-ra is készíthetné a darab, de Gábor Miklós bölcsőbb ennél. (A rendezés csak egyszer tűnik didaktikusnak, mikor is a kar egyik szereplője indokolatlanul túlhangsúlyozza a "változás" szót...)

"Az vagyok, aki vagyok. Úgysem lehetek más. Miért féljek hát felfedezni, ki vagyok?" mondja Oidipus. Múltunkkal szembe kell nézni, bármilyen is, hisz változtatni úgysem tudunk rajta.

Oidipus a tudás birtokában nem akar látni többé. Az előadás legszebb pillanata, mikor megjelenik az önmagát megvakított ember. Vakságát az eddig homlokán viselt kendő jelzi, mely szeméire húzva rögzít két hajtincset. Oidipus így botorkál ki a világból, melyben immár minden világosság elérhetetlen számára.

DEHELÁN ANNA

Levél Kaposvárról

Szubjektív feljegyzések a HOL-MI pedagógiai módszervásárról

1992. február 6. Kaposvár, Tanítóképző Főiskola; délelőtt 10 óra: Vidám egymásra köszönések: Hát te is itt vagy? Sokan vagyunk. Most, így, tanév közben. S milyen tanév? Iskolareformok, tömegével írt elképzelések, álmok, petíciók, tiltakozások – mert hogy még mindig nagy jóakarattal kell annak érzékeléséhez, hogy az oktatás stratégiai ágazat. Megtépázott önbecsülések, szakmai, emberi meghasonlások; kétségbeesítő helyzetek sokasága. De: mindezek és mindenek ellenére: itt vagyunk!

Kétségbe lehet vonni ezt a makacs hitet – mármint hogy hátha rajtam is múlik! – de nem érdemes. Mert hogy igaz. Igaz, hiszen a tanulási nehézségek okainak tekintélyes százaléka a nem megfelelő pedagógus-diák kapcsolat "eredménye". Ez többek között a diák és a tanár közötti beszélgetés hiányából, a tanár által használt terminológia nem értéséből áll, s abból, hogy a gyerekek nem látják értelmét annak, amit tanulnak, mert hogy az anyag "leadása" még nem tanítás. A "kézenfekvőnek", "logikusnak", "célravezetőnek" tűnő módszerek a tanulók tekintélyes hányada esetében csődöt mondanak. A gyermek vagy az alkalmazott eljárás a hibás? Pedagógusként, szülőként oly sokszor elmondjuk, hogy a szabadság és a demokrácia iskoláit kívánjuk a gyermekeinknek. De a szabadság tájékozottságot követel, és döntéshozatali képességet.

Vagyis: tudnunk kell miről döntünk, és milyen lehetőségek között választhatunk.

Két fajta állapotát ismerem az új elképzelések megszületésének. Az egyik: közösen kialakított és elfogadott alapértékeken létrejönnek workshop-ok, amelyek egymást, és a team-en belüli egyéneket is folyamatosan arra kondicionálják, hogy új felfedezéseket tegyenek, járatlan utak meghódításával kísérletezzenek. Gazdagodik az egyén, a csoport, és a tágabb közösség. A másik: a "csakazértis!" helyzetek, a valaki vagy valamilyen üdvösnek kikiáltott értékrend ellenében megvalósítandó elképzelések, a dacból megszülető eredmények. Felületes szemlélő számára, vagy akinek csak a végeredmény a fontos, és legkevésbé érdekli a közben megtett út, a folyamat – nem lényeges a különbség a kettő között. Pedig ez utóbbi – mintegy melléktermékként – létrehozta a sérült, rosszkedélyű emberek tömegét, mert a siker sohasem lehet teljes, a befektetett energia, a minden kis helyzet megvalósíthatóságáért való küzdés nem hozza, hanem elvesz az emberből.

Ma már – túl a harmadik módszervásáron – bizonyos probléma-gócok pontos megfogalmazása is helyet kért magának a szakmai beszélgetéseken. Az egyik ilyen a "csakazértis" helyzetek számaránya. A másik: biztos, hogy reformpedagógiának, kísérletnek ... stb. kell neveznünk azt, ami szakmánk, hivatásunk természetes alaphelyzete kellene hogy legyen – az állandó jobbítás, az általunk működtetett pedagógiai rendszer folyamatos humanizálása, embert-szolgálóvá tétele. Sok keserű tapasztalatot jelent az is, hogy a kézzelfoghatóan működő rendszerek szakmai elfogadása sem egyszerű. Merthogy a reformpedagógiák többségében a gyermeki személyiség van a középpontban és az elfogadó, érzelmi biztonságot jelentő közösség megteremtése – így ez nem jelenti az azonnali kirakathelyzet lehetőségét. Vagyis nem produkálja – nem is szándéka! – azt a statisztikát, amely azt jelzi, hogy mennyivel többen kerülnek ezekből a csoportokból középiskolába, felsőoktatásba... stb. Mert a továbbtanulások, felvételik tudás-tényanyagot követelnek. És ugyan mi haszna van abból a gyermekeknek (főiskolásoknak), hogy: játszik, szereti azt, amit csinál, jól érzi magát, őt is szeretik, érti és érzi a csoportban való együttműködést, pontosan tudja önmagát, saját helyzetét megfogalmazni.

Az eddigi találkozók – az első 1989-ben volt Gödöllőn, és nem véletlen, hogy egyik szakmai szervezője a Magyar Drámapedagógiai Társaság – céljuk szerint olyan támogató, visszajelző, kapcsolatteremtő lehetőséget kívántak biztosítani, amely egyben a pedagógiai szemléletváltást is elindító közeg. Erős volt a szándék arra, hogy megerősítést kapjon az a humanisztikus értékrend, amely az iskolai vagy iskolán kívüli nevelés demokratizálódását célozza. A tanítóképző főiskola – a házigazda szerep felvállalásával – annak az ellentmondásnak a feloldását, mérséklését vállalta, amely szerint a pedagógiai kutatás, a pedagógusképzés és az iskolai gyakorlat egymástól elszigetelten működik. A módszervásárok tartalomjegyzéke a következő állapotot mutatja:

Továbbra is aktuális, nagyon fontos szakmai érték- és normateremtő a Gödöllőn megfogalmazott összefoglaló cím: Alkotás és együttműködés a nevelésben. (Jól diagnosztizál, és akár saját magunkat is tesztelni tudjuk élményképeink mozgósításával.)

A kezdő évek szakmai bemutatói elsősorban a drámapedagógia, zenei- és vizuális nevelési kísérletek, néptánc és tárgyi népművészet nevelői kiaknázására hoztak példát. Iskolakísérletként a Freinet-módszer, a dombóvári nevelőiskola, a sarkadi középiskolai kísérlet szembesült a "vevőkkel". A képességfejlesztő gyógypedagógia lehetőségei, a tehetséggondozás problémái, a demokrácia-tanulás "Igazlító nap"-ja, a TIE-program (Theater in Education) ... stb., a pedagógusokkal szemben támasztott követelmények első helyén jelölte: a személyiség hitelességét. A felsoroltakhoz a következő években a testnevelés, a történelemtanítás, a matematikatanítás, az óvodai és iskolakezdési életkorok személyiségfejlesztésének útkeresései társultak. Közös eszmecsere lehetőségét jelentette a halmozottan hátrányos helyzetű iskolás korosztállyal foglalkozás, a számítógép és technika iskolai alkalmazhatósága, az idegennyelv-oktatás módszervariációs lehetőségei. Megnőtt a számuk azon bemutatóknak, amelyek az óvodapedagógia és a tanítóképző tartalmi és metodikai korszerűsítési elképzeléseit bocsátották az érdeklődő kollégák megmérettetése elé. Az 1992. évben külföldi előadókat is vendégül láthattunk a rendezvényen: Bécsből prof. *Georg Nehai*: a Waldorf-iskoláról és óvodai munkájáról, Franciaországból *Renard Mireille*, a velencei Freinet-pedagógiáról, a Linzi Pedagógiai Akadémiáról, *Freiner Waldemar*, Az olvasástanítás főbb problémái az első osztályban címmel, *Wolfgang Pramper* Tendenciák és új technológiák a 10-14 éves korosztály anyanyelvi nevelésében Ausztriában, és az Olsztyni Pedagógiai Főiskoláról *Helena Kostyszyn* tartottak előadást és konzultációt.

A kigondolt vásár tehát működik, van "eladó áru" és vannak "vevők". Számarányukban legtöbben az óvodai nevelés területéről. Szándékaink szerint elkészítjük a három év tapasztalatait, legizgalmasabb próbálkozások kivonatos ismertetését tartalmazó kiadványt. Hogy annak cím- és intézményjegyzéke információt szolgáltatthasson azoknak is, akik még nem jutottak el a HOL-MI-ra. Velük, s minden érdeklődővel való találkozás lehetőségében bízva:

TOLNAI MÁRIA